

navštívil. Tábořsko, pokud víme z jeho knihy „Z mých pamětí“, navštívil několikrát (1876, 1885 a 1887, 1892 slibuje další návštěvu).

Hanuš Jelínek ve vzpomínkové knize „Zahučely lesy“ zaznamenává i letní pobyt Jiráskův na Tábořsku na zámku Střezimíři, kde požíval pohostinství vlastenecké majitelky panstvíčka, paní Vlasty Stránecké, která svou finanční podporou umožnila lidové vydání listů Husových. Tam zajisté vznikl námět k jeho *P í s n í č k á m*, líbeznému idylickému obrázku doby probuzenecké, kterou Jirásek tak mistrně líčí. Kniha vypravuje o tom, jak v tomto zákoutí, právě na zámku střezimířském, žije „bílý ofi-*cír*, poslední táborita a rozhořené vlastenecké“ Jan Jeník z Bratřic, milovaný svým okolím a sám přes hlásící se stáří zamilovaný do šafářovic Rozárky a jejich prostých písniček. A zase tu defiluje před námi řada charakteristických osob: praktikant „generál“ Petr Klen, lokaj Vanýsek, stará Kulichová, střezimířský kantor Kasal⁴⁾ . . . Pěkný obrázek, jak cítil a žil náš lid v době roboty!

Jeníkovi z Bratřic, rodáku z kraje sršatých Táborů a posledního potomku poctivého českého vladyckého rodu⁵⁾, věnoval Jirásek mimořádnou pozornost. Vylíčil nám jej ve III. díle svého probuzeneckého románu *F. L. V ě k*, zpracoval jeho deníkové zápisky v knize *Z p a m ě t í č e s k ě h o d ů s t o j n í k a* a přiblížil jej i mládeži povídkou *O p a n u J e n í k o v i*.

Z okolí střezimířského vyvážena jest také povídka *R y b n í k á ř*, jejíž děj je položen do doby pobělohorského pronásledování nekatolíků (1625). Odehrává se na zámku Milhosticích, kam se vrátil levoboček nebožtíka pana Vojkovského z Milhostic, rybníkář Jan Vostrovce. Přišel právě ve chvíli, kdy Pater Lippach a regent Florián Libochovský chtějí odvíry otce osiřelou dceru predikanta Javornického a zavřít ji do kláštera. Vostrovce se s ní domluví, že spolu prchnou, v lese jsou však čeledí regentovou dostiženi a ubiti. Obrázek líčí nám chmurné ovzduší období protireformačního, postrádá však historického podkladu, ježto Milhostice již o století dříve vypadly z majetku rodu Vojkovských⁶⁾.

Také Jiráskova trilogie *B r a t r s t v o* má jistý vztah k Tá-

z Bydlína pocházel patrně z vladyckého rodu usedlého v krajině mladovožické, jehož příjmi vyskytuje se ještě r. 1496.

⁴⁾ Matěj Kasal, učitel střezimířský, připomíná se r. 1791.

⁵⁾ Narodil se 6. ledna 1756 na zámku Radvanově, kde má pamětní desku, zemřel 26. srpna 1845 v Praze. Jediný jeho portrét, Jiráskovi bohužel neznámý, nachází se v museu soběslavském. (Publikován v Jubilejním sborníku měst. musea v Soběslavi 1947.)

⁶⁾ Milhostice již kolem r. 1530 přešly v majetek rodu Mitrovských z Nemyšle.

borsku. V bývalém panském dvoře Liderovicích u Chotovin jest posud v podstatě své zachovalá tvrz, z níž vyšel na Slovensko onen tvrdý, přísný hejtman tábořský Petr Aksamit z Lideřovic, zůstávající pevným a neoblomným ve svém starém táborství, i když kolem něho šíří se již mravní rozklad a Boží bojovníci kle-*sají* na pouhé žoldnéře. Aksamit nedočkal se smutných konců, kdy slavní bojovníci vraceli se domů již jen jednotlivě jako žebráci: padl v bitvě u Šaryšského Potoka léta 1458⁷⁾.

Takový jest podíl Tábořska ve velikém díle Jiráskově: toho kraje, jenž před věky se snažil se vši opravdovostí provésti mravní i sociální obrodu národa, jenž tu na výspě nad Lužnicí prakticky uváděl v život první náš sociální program a za velikou myšlenku pravdy a spravedlnosti byl odhodlán pustiti se v zápas proti všem. Jirásek jako nikdo jiný objasnil nám tuto dobu v celé její velikosti a složitosti, dobu, k níž vždycky vraceti se bude mysl každého českého člověka. Vždyť i tak důsledně odporce všeho, co vybočovalo z rámce ustálených právních forem, i když jimi krylo se zjevné bezpráví, jakým byl prof. Josef Pe-*kař*, nemohl, než nakonec doznati, že „nelze přece nevraceti se s pýchou k tomu obrazu vzepjetí českého života a vůle, k té všelidsky významné, mravně pokrokové síle vůdčí myšlenky jeho, jež dala na čas dějinám našim význam evropský a učinila nás aktivními podílníky v tvořivé kulturní snaze křesťanského světa“⁸⁾.

ANNA CÍSAŘOVÁ-KOLÁŘOVÁ:

NAVŠTĚVA ENEY SILVIA V TÁBOŘE PŘED PĚTI STY LETY

Bylo to v červenci 1451, kdy došlo na půdě Tábořa k památnému setkání a utkání dvou světů. Humanista-diplomat, zástupce světa římsko-germánského, Enea Silvio Piccolomini, pozdější papež Pius II., navštívil město, plné ještě stop nedávno prožité revoluce.

Jaký to byl muž, tento exponent papežského Říma a císařské Germanie? Pozdější papež, jenž dlouho neměl vůbec chuti ani k tomu, aby přijal kněžské svěcení, dával přednost dráze diplomatické, kde přecházel bez skrupulí na tu stranu, kde mu kynul větší zisk: ze služeb basilejského koncilu, kde zastával názor o svrchovanosti koncilu proti papeži, obrací se na stranu vzdor-

⁷⁾ O Lideřovicích a Aksamitovi srv. JSH III, 93 a XI, 32. Jirásek dává Aksamitovi vzpomenouti na rodnou tvrz pod vrchem Dehetníkem — zřejmě tu odraz dojmu z vyobrazení v Sedláčkových „Hradech“.

⁸⁾ Žižka a jeho doba III, 329.

ropapeže Felixe, načež se dostává do okruhu diplomacie císařské a přichází jako vlivný sekretář Fridricha III. do Čech, aby odsunul vydání mladého krále Ladislava Čechům. Zúčastnil se sněmu benešovského, seznámil se s Jiřím Poděbradským, Jindřichem z Rožmberka, Zdeňkem Kostkou, poznav již dříve na sněmě basilajském Mikuláše z Pelhřimova, Prokopa Holého a Rokycanu, a jako diplomat císařský vešel ve styk s vlivnými politiky Prokopem Pflugem z Rabštejna, Tasem Černohorským z Boskovic, Václavem z Bochova. Na diplomatické cestě, při níž mu poskytli bezpečný průvod z Jindřichova Hradce až do Benešova pan Jindřich z Rožmberka, navštívil dvakrát Tábor a popsal dojmy svého pobytu v dopise kardinálu Karvajalovi¹⁾.

Upoutala ho již poloha města, od přírody chráněného řekou, potokem a skalami, na jediném přístupném místě opevněném příkopem a mocnou zdí. Zaujal ho vzhled města s dvojími hradbami a věžemi, s trojí branou, kde vítal příchozího obraz anděla s kalichem, na druhém štítu pak obraz Jana Žižky. Napodiv mu byly křivolaké uličky, kde domy vznikaly tam, kde kdysi stávaly stany vojenské, příbytky to dřevěné a lepenicové, kostel dřevěný, stodole podobný s jediným, nesvěceným oltářem, množství ukoristěných zbraní, vystavených na náměstí, zaujali ho kněží bez tonsury a lid, namnoze se stopami válečného zranění, v nejrozmanitějším nákladném i chudobném oděvu. Neobyčejně studené počasí v červenci zvyšovalo náladu tohoto zvláštního obrazu.

Pozorovateli známému světa neušlo, že se z vojáků stali řemeslníci, že vymizelo původní bratrství, že opět jsou tu boháč i chudáci, že „jeden žízni a druhý se opíjí“. Na uvítání a přijetí nemohl si však zavilý nepřítel Tábora stěžovati: s uznáním konstatuje jejich pohostinnost.

Při první zastávce Silviově nedošlo k disputaci, neboť Biskupec a Koranda nebyli ve městě přítomni a také proto, že Rakušané se báli kontroverze s Táboři. Zato při druhé návštěvě vyšli ho přivítati Biskupec, Koranda a Polák Galka, s nimi pak i žáci a měšťané, kteří dovedli mluvit latinsky, neboť, jak s uznáním píše katolický humanista, „to zlořečené plémě má to jediné dobré do sebe, že si libuje ve vzdělání“. V hádání o kalich, k němuž tehdy došlo, opírali se Táboři o slova Kristova z Písma, jejich protivník pak o výklad papežů, církevních autorit a tradici.

¹⁾ Zveřejněn byl Rud. Wolkanem, *Fontes Rerum Austriacarum* II, 68, str. 22—57. (Pozn. red.: Kardinál Juan de Carvajal je znám i z dějin českých. R. 1445 jednal s náčelníkem českých katolíků Oldřichem z Rožmberka, 1448 v Praze o obsazení stolce arcibiskupského a 1462 s poselstvem českým v Římě usiluje o to, aby Čechové upustili od kompaktát. Zemřel 1469 v Římě.)

Jako zvláštnost zaznamenává Silvius, že u Táborů panuje největší péče o slyšení slova božího, jež se denně vykládá, a kdo se mu vyhýbá, je metlami k němu hnán. Stručně charakterisoval svému příteli také nejnápadnější znaky tábořského „kacířství“, hlavně zvláštnosti a prostotu liturgie.

Ve svých přímých projevech k tábořským hostitelům se Silvius přec jen ovládal z důvodů společenských — jak doznává božským Rakušanům — a snad i ze strachu, avšak v písemném vyličení tábořských dojmů se vypaďruje nepokrytě a — jak víme odjinud — rád nadsazuje. Tak asi v příznivějším pro sebe světle vyličil své hádání s Táboři, podobně jako svou řeč benešovskou, která v jiných pramenech vyznívá méně úspěšně. Jako humanista zajímal se o zvláštnosti a viděl v Tábořech takřka monstrosní zjev, jako katolík školený v diplomatické obojakosti jen zavilý kacíř, bez uznání a zájmu o jejich ideologii. Tak vyzněl i konečný jeho úsudek a odsudek Tábora: když opustil město, zdálo se mu, že „byl mezi barbary a lidojedy, nebo není nestvůrnějšího lidu na světě (a Silvius je vypočítává) než jsou Táboři, k nimž se nastěhovala všechna kacířstva, co se jich rozplemenilo od vzniku církve“. Nazývá Tábor „senátem kacířů, synagogou zlotřilosti, příbytkem Satanovým, chrámem Beliálovým, královstvím Luciferovým“.

Když dosedl Silvius na stolec sv. Petra roku 1458, snažil se zahladiti ze své minulosti svobodomyšlnější názory, obětoval titulu papežskému i vavřín humanistického básníka i svůj volnější život a erotické touhy. Neváhal potlačovat i historickou pravdu, když byla nepohodlná jeho vysokému postavení. Čechy se snažil přivést k úplné poslušnosti, ke katolictví, žádost krále Jiřího za uznání kompaktát zamítl a když se český husitský král neodřekl kalicha, prohlásil papež kompaktáta za neplatná a hrozil králi klatbou. A tak všechny domácí oběti, které přinášel Jiří chiméře papežského uznání husitských Čech, byly marny.

Reakční názor Silviův na husitství a české dějiny dostal se prostřednictvím jeho latinsky psané *České historie*²⁾ do světa a nadlouho zkresloval pohled na nejslavnější dobu našeho národa a na geniálního vojevůdce Jana Žižku. Ovlivňovalať Silviiova kronika reakční dějepisectví domácí i cizí až do doby nejnovější.

V jiné souvislosti, ale patrně pod dojmem své návštěvy v Táboře, zaznamenal Eneas Silvius svůj proslulý a často citovaný výrok o tábořské ženě a její znalosti bible: „Pudeat Italiae sacerdotes, quos ne semel quidem novam legem constata legisse: apud Taboritas vix mulierculam invenias, quae de novo testa-

²⁾ *Historia Bohemica*, v čes. překladu Jiřího Vičara vyd. J. Otto v Praze.

mento et veteri respondere nesciat³⁾). Výrok tento je zaznamenán zcela jinde než uvedený popis Tábora, a to v Silviově komentáři ke spisu Antonia Panormity: De dictis et factis Alphonsi, regis Aragonum, libri quatuor. Commentarium (!) in eosdem Aeneae Sylvii, quo capitatum cum Alphonsinis contendit⁴⁾. — Silviův komentář je uspořádán, jak jest již v názvu vyznačeno, tak, že vždy příslušnému místu v základním díle Panormitově, kde se jedná o významných vlastnostech a výrocích krále Alfonsa, odpovídá v něm v téže kapitole a odstavci protiklad nebo paralela, vyjádřená v aforismech nebo v historických anekdotách či zážitcích samého autora. Někdy je vzata i z českých dějin, na př. jsou tu anekdoty o králi Václavovi a Zikmundovi. Výroku Silviovu o tábořských prostých ženách a jejich biblickém vzdělání⁵⁾ odpovídá v základním díle⁶⁾ místo, kde autor A. Panormita chválí krále Alfonsa, že „je o něm známo, že přečetl čtrnáctkrát bibli i s glosami a komentáři, pročel si ji tak zapamatoval, že mohl reprodukovat bez rukopisu nejen věc, nýbrž i text z mnohých míst doslova“. Tábořská žena je tu tudíž co do znalosti bible nepřímo srovnávána s Alfonsem V. († 1458), králem aragonským, sicilským, sardinským a neapolským, známým příznivcem věd a umění. Balbín⁷⁾ výrok pozdějšího papeže posuzuje s dávkou skepse: „Ačkoliv nemohu uznati tuto zběhlou v sv. Písmu u nevzdělaného lidu, přece je dokladem jakési velmi vřelé a dychtivé touhy po vzdělání“. Palacký⁸⁾ cituje jej již bez pochyb.

F. M. BARTOŠ:

MARXISTICKÝ OBRAZ TÁBORA V DOKUMENTECH.

Zvýšený zájem o Tábor, jak se projevil po únoru zejména známým prohlášením presidenta Gottwalda, přivedl mladého historika Dr. Jos. Macka k rozhodnutí pustit se do velké monografie o Táboru. Na okraji velkého toho díla, rozpočteného na tři svazky, vznikla kniha Ktož jsou Boží bojovníci, s výstižnějším podnázvem Čtení o Táboru v husitském revolučním hnutí, vydaná ve sbírce Odkaz minulosti české, redigovaná nyní Doc. F. Grausem (Melantrich, str. 344, Kčs 85). Zapadá tolik

³⁾ Necht' se stydí italsí kněží, o nichž není známo, že by aspoň jednou přečetli Nový zákon: u Táborů stěží bys našel ženštinu, která by nedovedla odpovídati z Nového a Starého zákona.

⁴⁾ Vydáno 1538 v Basileji a znova 1585 ve Witenberce.

⁵⁾ Zaznamenán v basilejském vydání Commentariorum liber II, 18 str. 279.

⁶⁾ Kap. II, 17 str. 41.

⁷⁾ Bohemia docta I, str. 108.

⁸⁾ Dějiny IV, pozn. 374. (Dobu návštěvy E. Silvia v Táboře datuje Palacký přesně na den 17. července 1451. Pozn. red.).

do programu našeho časopisu, že to jistě ospravedlní, věnujeme-li jí celý článek.

Chce podat obraz Tábora v soudobých dokumentech a je založena jako rozhlasové pásmo. Dokumenty, listinné i vypravovací, jsou spojovány pořadatelským výkladem v souvislé vypravování o dějinách Tábora od jeho počátku až do pol. let 1440 tých, kdy se kniha dosti náhle končí; podle předmluvy se zdá, že měla končit hned kapitolou předposlední. Tato forma je téměř dána povahou látky, jakou má historik Tábora poruce. Z pramenů a dokumentů tábořských je dochováno tak žalostně málo, že by samy zdaleka nestačily na celek jen poněkud zaokrouhlený. Nemáme žádné vypsání revoluce z pera tábořského, Biskupcova Chronicon je spíše sbírka aktů o bojích tábořských kněží s pražskými mistry a jeho dílo o koncile basilejském vzalo asi navždy z své. Bylo proto nutno přibrat hlasy protitábořské, jako Příbramův Život kněží tábořských nebo skladbu Václav, Havel a Tábor, a spisy netábořské, jako z vypravovacích pramenů, hlavně kroniku Vavřince z Březové a Staré letopisy, jež dodaly nejvíce vypravovací látky; živel theologický byl uveden na nejmenší míru jako nejvzdálenější dnešnímu čtenáři. Výběr dokumentů je vždy věc hodně osobní, celkem však možno říci, že se vydařil. Sám bych ovšem nebyl na př. pomínul ukázkou z projevu Mik. Biskupce na slavném turnaji basilejském, o němž v knížce není kupodivu ani zmínky, ač to je vrcholný výjev revoluce i Tábora, nebo bych byl dal přeložit opravdový manifest tábořský z 1430, nikoli jeho zpracování z 1431, jež ostatně Macek sám zve t. zv. tábořským (moje Husitství a cizina 227), a sáhl k původnímu znění Starých letopisů místo k vydání Palackého, jež bylo vykleštěno cenzurou, tím méně k přetisku Charvátovu, který prošel ještě cenzurou okupační. Myslím také, že by bylo bývalo lépe přeložit Vavřince z Březové místo starého nespolehlivého překladu a neškrtat z Příbrama bohoslovecké doklady aspoň na př. ve výtahu z památky tak vzácné, jako je chiliastický traktát J. Čapka, který neznáme než odtud, zvláště když není naděje na vydání celého díla v dohledné době a vydavatel tu sáhl k originálu. S transkripcí bude arci málo spokojen filolog, ale četné omyly v ní jsou tu celkem neškodné. Je však přece škoda, že vydavatel nevěnoval textům více péče. Tak Žižkovo prohlášení z r. 1422 (str. 147) je opraveno na jednom místě užitím rukopisu, ale má zase chybu Prachatické místo Prachaticce, všech m. všech a několik v interpunkci. Dokumenty lat. přeložila A. Pavlů, jejíž práci dalo nakladatelství přehlednout ještě odborníkovi. Přeložila m. j. z mého vydání výňatek z postily Biskupcovy a úvod řeči Paynovy a z mých dokumentů v tomto Sborníku list Prokopa Holého a smlouvu běhemštejskou. Sborník přispěl knize i mým vydáním Roháčova manifestu z 1434 a překladem manifestu z 1431 od prof. Kadlice.

Knihy je rozvržena na 5 kapitol s tímto záhlavím: Tábor chudiny venkovské a městské, Jan Žižka, Prokop Holý, Lipany, Jan Roháč z Dubé, a uvedena kapitolou Hospodářsko-sociální situace v Čechách na poč. 15. stol., jež proti kap. ostatním, obsahujícím spojující text, podává zajímavý zásadní výklad se stanoviska marxistického. Je orientován hlavně Engelsonou knížkou Německá selská válka (vyšla nedávno v překladě), v níž se 1850 pokusil aplikovat na velký ten zjev německých dějin teorii Marxovu a ukázat, jak tu praví, že polit. zřízení Německa, vzpoury proti němu, polit. a nábož. teorie té doby nejsou příčinami, nýbrž výsledky vývojového stupně, na němž tehdy byly hospodářské poměry říše. Macek zdůrazňuje množství sociálních či třídních rozporů a ukazuje to na třech stavech, na něž se podle středověké teorie, užitě i husit. manifestem z 1431 (ne však manifestem tábořským) dělí všechna tehdejší společnost:

3596 e

ŘEDITELNA

JIHOČESKÝ SBORNÍK HISTORICKÝ

VYDÁVÁ

JIHOČESKÁ SPOLEČNOST PRO ZACHOVÁNÍ HUSITSKÝCH
PAMÁTEK V TÁBOŘE

Řídí

ROMAN CIKHART,
vedoucí redakce.

Dr. F. M. BARTOŠ,
pořadatel „Archivu tábořského“.

ROČNÍK XX. (1951).

TISK JIHOČESKÉ TISKÁRNY, n. p., TÁBOR.